Jacquards *artístichs*, teixits singulars a les col·leccions catalanes

Sílvia Carbonell Basté i Sílvia Saladrigas Cheng
Centre de Documentació i Museu Tèxtil, 2017
201 pàgines, amb il·lustracions en color
Text en català, amb traducció al castellà
ISBN 978-84-937764-3-5

En diversos museus i col·leccions privades de Catalunya es conserven una sèrie de teixits artístics molt propers al gravat i a la fotografia que van ser propis d'una època i d'una tècnica concreta. Es tracta de sèries limitades de teixits figuratius amb retrats de personatges il·lustres (reis, polítics, militars, empresaris), escenes històriques, religioses, commemoratives, reproduccions de quadres i altres motius, treballats amb la mecànica jacquard, majoritàriament en seda i en colors blanc i negre.

L'any 2015, a partir de la recerca engegada feia un parell d'anys sobre els teixits jacquard produïts a l'Escola Industrial d'Arts i Oficis de Sabadell, es va exposar una bona col·lecció d'aquests teixits, alguns dels quals inèdits. La primera mostra es va organitzar al Museu d'Història de Sabadell[1] i la segona al Centre de Documentació i Museu Tèxtil (CDMT), a Terrassa.[2] A partir d'aquí, gràcies al suport de la Diputació de Barcelona,[3] s'han catalogat les peces i s'ha estudiat l'origen de les seves col·leccions.

En el catàleg que es presenta es recullen els teixits d'aquesta tipologia conservats en els dos museus esmenats així com en altres museus catalans, i col·leccionistes privats: Museu de l'Estampació de Premià de Mar, Museu del Gènere de Punt, Can Marfà, de Mataró, Museu de la Pell d'Igualada, Museu del Disseny de Barcelona, Arxiu Històric de Badalona, a més del Museu de Badalona i el Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya, que ja hem esmentat, i de les col·leccions particulars Bargalló, Cusidó, Olivella Baldrich, Olivella Cardona i Planas.

Aquests teixits, que en un primer moment es van anomenar *artístichs*,[4] van arribar als museus de mans de particulars que van reconèixer la vàlua d'aquelles obres que reflectien un moment clau de la transformació de la indústria tèxtil. Val a dir que la majoria dels col·leccionistes tenen o han tingut alguna vinculació directa amb el sector tèxtil: professors, teòrics, empresaris, dibuixants, etc., com ara Malvehy, Tarascó, Rodon, Calabuig, Bargalló, Cusidó, Mas i Soley. Altres els han col·leccionat per passió a l'art, per emmarcar-los i

---

[1] "Teixits *artístichs*. Jacquard singular. L'Escola Industrial d'Arts i Oficis de Sabadell". Museu d'Història de Sabadell, 4 desembre 2015 – 17 abril 2016.
[2] "Teixits *artístichs*, retrats singulars". CDMT, 20 octubre 2016 – 22 gener 2017.
[3] Ajut econòmic gràcies a la Línia de suport a Activitats de la Xarxa de Museus Locals, àmbit de Museus i patrimoni cultural, de la Diputació de Barcelona.
[4] Tal com es recull en l'àlbum de la col·lecció de Pau Rodon i Amigó, que es conserva a l'Arxiu Històric de Badalona.

apreciar-los cada dia penjats en qualsevol racó de la seva llar.

El primer retrat d'un jacquard conegut a Catalunya data de 1862, -retrat d'Isabel II fet per l'empresari seder Benet Malvehy,- però el sistema ja hi havia entrat uns anys abans i s'utilitzava bàsicament per a teixit de la llar, indumentària i cinteria. El fet que molts d'aquests teixits estiguin signats amb el nom de l'empresa, del dibuixant, la data de fabricació, el nom del director o fins i tot de l'escola on es van projectar i teixir, els ha fet, si més no, singulars.

En aquestes peces úniques s'uneixen el reconeixement de la tecnologia i l'habilitat artística del dibuixant. La perfecció dels detalls que oferia el sistema jacquard amb l'alternança ben conjugada entre trama i ordit, permetia obtenir negres i blancs purs i alhora un degradat progressiu de la gamma dels grisos que aportaven una lluminositat i un efecte de relleu a la peça que li conferia un tret distintiu. La seva raó de ser fou, en la majoria de casos, commemorativa, comercial i publicitària, de promoció per a les indústries tèxtils que havien modernitzat la seva maquinària, però també de reconeixement de la tasca docent que duien a terme les escoles especialitzades, com l'Escola Industrial d'Arts i Oficis de Sabadell.

Probablement hem de buscar els orígens d'aquestes representacions tèxtils en les estampes del segle XVIII i XIX, però també cal veure la seva proximitat amb les arts gràfiques del tombant de segle XX i sobretot amb la fotografia, que buscava la professionalitat i el purisme en el retrat, i fins i tot algunes imatges ens poden recordar el pictorialisme fotogràfic, corrent artístic que es donà entre l'any 1890 i finals de la Primera Guerra Mundial, aproximadament. Els artistes que van participar en aquest corrent, com el sabadellenc Joan Vilatobà,[5] manipulaven els originals de les fotografies amb la intenció d'aproximar-les a la pintura i per tal de posar-les en valor al mateix nivell que les altres arts.

Els retrats i altres teixits singulars que es van teixir amb el sistema jacquard a Catalunya, i específicament a Sabadell, són el testimoni de l'adaptació de la mecànica jacquard i dels seus perfeccionaments a casa nostra.

[5] A Catalunya destacà especialment el fotògraf sabadellenc Joan Vilatobà (1878-1954), que també va ser professor de l'Escola Industrial de Sabadell i va poder influir directament sobre els projectes inicials dels retrats jacquard de l'Escola. El seu fons es conserva al Museu d'Art de Sabadell i algunes fotografies al MNAC.

Retrat de Joseph Marie Jacquard
Saint-Étienne, finals s. XIX
Fabricant: Neyret Frères (signat: NF)
Dibuixant: Fritz Kaeser
Seda
12 x 7 cm
A partir del retrat pintat per Jean-Claude Bonnefond (1796-1860)

Isabel II (1830-1904)
Barcelona, 1860/1862
Fabricant: Benet Malvehy i Piqué
Dibuixant: Benet Malvehy i Piqué
Seda
57 x 44 cm
Inscripció: *S. M. Dª YSABEL II. Reina de España – Barcelona 1862 – Benito Malvehy.*
Teixit considerat com el primer retrat fabricat en un teler amb mecànica jacquard fet a Catalunya

La lliçó de música
Saint-Étienne, 1921
Fabricant: Neyret Frères (signat: NF)
Seda
18 x 32 cm
A partir d’una obra del pintor espanyol Mariano Alonso Pérez (1853-1930).

Mare de Déu de Montserrat
Catalunya, inicis del s. XX
Fabricant: desconegut
Seda
22 x 16 cm

Record de l'Exposició Internacional de Barcelona
Barcelona, 1929
Fabricant: Gabriel Benet Campabadal
Cotó merceritzat
31 x 21 cm

Alfons XIII amb uniforme d'hússar (1886-1941)
Sabadell, 1912/1915
Fabricant: Escola Industrial d'Arts i Oficis de Sabadell
Seda
101 x 54,5 cm
Inscripció: *N. Giralt-Dror. S. M. el Rey de España. Escuela Industrial-Sabadell. (España).*